

A „BAKONY-81” harcászati gyakorlat fontosabb hadtáp tapasztalatairól

Csabai György százados

1981 januárjában – a jóváhagyott terveknek megfelelően – magyar és szovjet gépesített lövészadosztályok, hadseregek közvetlen fegyvernemi és szakcsapatok részvételével harcászati együttműködési gyakorlat került végrehajtásra.

A gyakorlat politikai jelentőségén túl, jellegéből fakadóan egy sor, megítélésem szerint is a központ-, hadsereg- és a csapathadtáp tagozatban jól használható tapasztalatokhoz jutottunk. A tapasztalatok egy részét, a teljességre való törekvés igénye nélkül közreadom.

A gyakorlat sajátosságait – amelyek a hat mozzanatra jellemzőek voltak – az alábbiak képezték:

- az erdős-hegyes terep;
- a zord téli időjárási viszonyok;
- a szovjet hadtápszervekkel való szoros együttműködés a feltöltésben, sebesült kiürítésben, anyagellátásban stb.;
- a csapatok – a hadtápegységek és -alegységek is – a gyakorlat megkezdése előtt viszonylag hosszú ideig (7–10 nap) begyakorlást végeztek a gyakorlótéren a „várható” harc- és szakfeladatoknak megfelelően;
- a résztvevő csapatok egy része az „M”-t a helyőrségen kívül hajtotta végre, ugyakkor a csapatok nagy többsége „B”, illetve kiegészített állománnyal vonult el a gyakorlatra;
- sor került az „M” állományra feltöltött gl. e. komplex feltöltésének megtervezésére, megszervezésére és végrehajtására a szovjet hadtápszervek bevonásával.

A gyakorlatra történő szervezett felkészülés érdekében az előjárók részletes, szinte mindenre kiterjedő intézkedéseket adtak ki az alárendelték részére. A hadosztály-hadtáptörzs négy írásos intézkedést juttatott le saját csapataihoz. A felkészülés tervezésében, szervezésében, megvalósításában jelentős szerepet szántak – ami meg is hozta a hasznát – a hadtáptisztek, -tiszthelyettesek és -katonák egyéni, majd a kollektív felkészülésének, annak lépcsőzetes egymásra építettségének. A személyi és tárgyi feltételek biztosítása érdekében szakállomány, nagy mennyiségű technika és anyagi eszközök kerültek átcsoportosításra, mely erőfeszítést követelt más, a gyakorlaton nem részt vevő hadosztályoktól is. A fentiek mozgatása és igénybevételeinek költségei a gyakorlat össz-költségkihatásában közvetlenül nem mutatkoztak.

A szervezett, tervszerű felkészülést jelentősen nehezítette a vagyonfelmérő leltározás, a személyi állomány népgazdaságból rövid ideje történt visszaérkezése, az év végi jelentések, elszámolások felterjesztéshez való előkészítése. A fenti feladatok összegzett hatástényezői a hadtáp személyi állomány egyes kategóriájának túlterheltségéhez vezettek és nem minden egyes helyen sikerült felszámolni a feszültségeket.

A gyakorlat kezdetén az egyik gépesített lövészezred az „M”-i feladatait a béke helyőrségen kívül hajtotta végre. Az ezredparancsnok hadtáphelyettese – a helyzet alapos elemzése után – a meglévő hadtáperőket és -eszközöket az ellátási végpontokra decentralizálta. Ezzel a módszerrel a bevonuló állomány ellátása, felszerelése teljes mértékben „megbízhatóvá” vált.

Az átcsoportosítás megkezdése előtt az egységektől, az alegységektől kiküldönített előkészítő részlegek – hadtáperőkkel és -eszközökkel megerősítve – a kijelölt helyen, a gyakorlótéren felépítették az ún. „erdei tábor”-t és fűtött sátorral, meleg étellel várták a beérkező csapatokat. A táborok berendezésére és elhelyezésére a „PAJZS-79” gyakorlaton kialakított táborrend volt az irányadó. A megindulási körletek elfoglalása kombinált menet végrehajtásával, több lépcsőben, a vasút és közutak egyidejű igénybevételével történt meg.

A személyi állomány vasúton történő szállítása alatt megismétlődött a „FEGYVERBARÁTSÁG-80” és jó néhány téli gyakorlaton már előfordult eset, azaz a fűtővagonok biztosításának problémája. Ugyancsak gondot okozott az, hogy a tervezés, a katonai vasúti szervekkel való együttműködés alacsony színvonala miatt a MÁV-nak vissza kellett adni 50 db leigényelt vagon, ugyanakkor 178 db vagonra pótigénylést kellett benyújtani. A fentiek – előljáró megítélése szerint is – az ilyen irányú szaktevékenység nagyvonalú előkészítését igazolják.

Ezen a gyakorlaton került első ízben következetes alkalmazásra a tartalmában és formájában sokak által is újszerűnek tartott „begyakorlási elv” amely szerint a gyakorlat nemcsak vizsga, hanem a felkészítés fontos állomása is, hiszen a rendelkezésre biztosított lehetőségeket minden vonatkozásban maximálisan ki kell használni. Vagyis abban az időszakban, amikor az összefegyvernemi, fegyvernemi és szakcsapatok a gyakorlaton végrehajtandó harcfeladatra készülnek, de gyakorolnak, akkor a hadtápcapatok azokkal, és az ellátás-kiszolgálással szoros összhangban szintén begyakorlási feladatokat hajtanak végre. Például az áttöréshez löszert szállítanak ki, esetleg azt földre rakják, feltöltést, segélyhelytelepítést stb. hajtanak végre. Tehát a begyakorlás jelentősége és előnye abban is megmutatkozik, hogy a gyakorló hadtápállomány a hadtáptörzsek leterheltsége mellett célirányosan készül a várható feladat végrehajtására. Ezáltal, a technikai és anyagi lehetőségek kihasználásával, a „katonai mesterség” fokozásával a gyakorlat komplex hatékonysága is növekszik. Az ilyen felfogás a jövőbeni gyakorlatokon a felkészítési célkitűzések elérése mellett kedvezően hathat a gyakorlatok hadtáp költségeinek alakulására oly módon, hogy a hadtápegységek, -alegységek rendeltetésükkel azonos szolgáltatási, szállítási, ipari, kiszolgálási, ellátási stb. tevékenységeket végezhetnek.

A gyakorló magyar és szovjet hadosztály-hadtáptörzsek a gyakorlat vezetőségétől kapott feladatokat a párhuzamos munka jól bevált módszerével dolgozták fel. A hadtáptörzsek tervező munkájára sajátosnak hatott az, hogy azok a csapatoktól 45–60 km-es távolságra helyezkedtek el. Ebben az időszakban a csapatok a konkrét harcfeladatot gyakorolták, a törzsek pedig a „fadugós” változatra is terveztek. Igaz, annak keretében jól beilleszkedett a csapatok várható harctevé-

kenysége. Az ezredhadtáptörzsek többsége összekovácsoltan, begyakorlottan dolgozott, mégis egyes parancsnok hadtáphelyettesek hiányosan kimunkált hadtápbiztosítási tervekkel jelentek meg a hadosztály hadtápvezetési ponton a berendelések alkalmával, és jelentéseik esetenként „teátrális” jellegűek voltak. Úgy tűnik, hogy a tervezés időszakában a parancsnok hadtáphelyettesek többszöri berendelése felesleges. Ebből olyan következtetés is levonható, hogy a jövőben a gyakorlatok során az ilyen vezetési aktusokat jobban fel lehet és fel is kell használni a hadtáp együttműködési és más ellátási feladatok végrehajtásának megszervezésére, pontosítására.

A kidolgozott hadtápbiztosítási tervek, hadtápparancsok, -intézkedések és más okmányok az érvényben levő követelményeknek tartalmilag és formailag megfeleltek. Ma még több hadosztálynál ismételten jelentkező fogyatékoság a mobil adatfeldolgozó pontok kapacitás-kihasználatlansága. Csak a történelmi hűség kedvéért jegyzem meg, hogy ugyanennél a hadosztály-hadtáptörzsnél az 1971-es HM-i felügyeleti szemlén végrehajtott gyakorlat alkalmával több mint 10 kísérleti program került lefuttatásra a mostani négygel szemben. A megoldás egyik lehetséges útjának az mutatkozik, ha a gyakorlatok során a hadtáptörzsek különböző munkagrafikonjaiba, a szolgálati személyek tevékenységi jegyzékeikbe beállításra kerülne a mobil adatfeldolgozó pontnak történő adat-előkészítés és időbeni adatszolgáltatás. A hadtápparancs, -intézkedés kivonatok az alárendeltekhez történő eljuttatása megtörtént, azonban néhány közvetlen zászlóalj részére kévsé került lejuttatásra.

A tervezés folyamata kellő egyenletességét nagymértékben zavarta, megnehezítette és a gyakorlat egész folyamán érezte hatását a hadtáptörzsek tisztjei felkészültségében ma még fellelhető, elsősorban az ellenség szervezeti és várható harceljárásai alacsony szintű ismerete. Különösen szembevető volt a „HADERŐREFORM-78” új osztrák katonai doktrínából fakadó változásokra az egység, alegység szinten történő lassú reagálás. Ezért is fordulhatott elő és válhatott általánossá az utóbbi évek gyakorlatain, hogy tévesen ítélik meg egyes hadtáptörzsekben a támadó csapataink hadtápbiztosítására kiható és számba jöhető, de nem csak tőlünk függő és elhanyagolható tényezőket. Így azután csak formálisnak és bizonytalanoknak ítéelhetjük meg a hadtáp élet-, működő- és teljesítőképessége, azaz összképessége fenntartására irányuló, nem kellően megalapozott rendszabályokat.

A magyar hadosztály-hadtáptörzs kellő gyakorlati jártassággal, „előrelátással” szervezte a kiadott parancsok és intézkedések végrehajtásának helyszíni ellenőrzését. Az „Irányelvek...” 1. pontja (5. oldal 2. bekezdés) előírja: „A vezetés operativitása megköveteli annak helyszínességét”. Mégis előfordult, hogy a gyakorlat megkezdéséig a hadosztály-hadtáptörzstől alárendelteknl ellenőrzést alig hajtottak végre. Sokszor közzétett, de most is megismételt az az álláspont, hogy a szervezés időszakában az egyik legfontosabb teendő az alárendeltek felkészülésének helyszíni ellenőrzése, – segítő jelleggel. A helyszíni ellenőrzések során az ellenőrző csoportok vagy egyes tisztek személyes segítségnyújtással, akár beavatkozással helyes mederbe terelhetik az ügyek „menetét”. Természetesen, megfelelő lehetőség kínálkozik az előljáró részéről a saját elhatározása realitásának megállapítására, a szükséges simítások – egyeztetések elvégzésére, átfedések kiiktatására, azaz a teljes szinkron kialakítására, tehát a visszacsatolás elvégzésére, az előljáró és alárendelt tagozatok közötti együttműködési kérdések (pl. utak igénybevétele) pontosítására.

A másik ilyen akut és folyamatosan visszatérő probléma – a hadosztályparancsnok hadtáphelyettesek és az ellátó-zászlóaljparancsnokok elhatározásának tartalmi azonossága. Ezek az ismétlődő esetek ugyancsak a parancsnokok és törzsek felkészítésének rosszul értelmezett köréhez, módszeréhez tartoznak, mert így nem jut érvényre az a közismert szabály, hogy mindenkinek csak annyi információ juthat a birtokába, amennyi a feladata teljesítéséhez szükséges.

A hadosztályhadtáp felépítése megfelelt a parancsnok támadó harcra hozott elhatározásának és a gyakorlótér sajátosságainak. A hadosztály hadtáphezvezetési pont csoportosítása, ezen belül a vezetési csoport telepítése, őrzése, védelme a jelenlegi elvárásoknak megfelelt. A munkafeltételek kedvezőbb biztosítására érdekes kezdeményezéssel, új sátrak alkalmazásával a technikai szolgálat is gondot fordított. A gyakorlat hadtáphezvezetésében ez esetben is kidomborodott a koalíciós jelleg, amely megmutatkozott az egységes hadtápbiztosítási elvek alkalmazásában is.

A harcászati gyakorlaton részt vevő személyi állomány valóságos élelmezési és egyéb anyagokkal való ellátását jól szolgálta az ajkai vasútállomáson a 17 vagonba telepített „*vasúti élelmiszer-előkészítő és vegyes anyagellátó állomás*”, amely működés közben került bemutatásra az érintett szolgálati személyeknek, minden felesleges cícomázás nélkül. Rendeltetésének tekinthető az alárendeltek – esetleg a koalíciós állomány is – és megerősítők részére romlandó élelem, hús, hentesáru, kenyér, zöldséfgélékek, zöldségfélék stb. átvétele, konyhakész állapotba történő előkészítése és más anyagokkal, például ivóvízzel, tűzifával, gázolajjal, ruházati anyaggal, vegyvédelmi anyaggal stb. történő kiadása. Felépítése a következő volt: okmányoló, hivatásos állomány pihenője; zöldségfeldolgozó; zöldségtároló; hűtő (hús- és hentesáru részére); konyhavagon; legénységi állomány pihenője; őrség; ruházati anyag; tűzifa; fűtőolaj stb. Az ellátás rendszerében „... állomás” gazdaságosságát az is bizonyítja, hogy a nyolc napos működtetése 89,063 Ft-ba (vagonbérlet és jég összege) került.

A gyakorlat létszámára kivetítve ez azt jelenti, hogy 1 főre egy napra 8,90 forintot tesz ki. Azt hiszem, egyből érzékelhető a rentábilis működtetés, mert a táborok az ellátózászlóaljtól átlagosan 55–65 km-re települtek és így bármilyen számítások elvégzése nélkül is nyilvánvaló, hogy a szállítási költségek megtakarításához az ilyen típusú állomás működtetése lényegesen hozzájárult és összességében elősegítette a gyakorlat hadtáp összköltségeinek csökkentését. A hasonló „ideiglenes” megoldásokra az esetleges hadművelleti irányban is fel kell készülni. A továbblépés érdekében úgy tűnik, hogy működtethető konténerben, üdülő élelmezési objektumában, élelmezési cikkeket gyártó üzemekben, ha a kiszolgálási, üzemeltetési és őrzés-védelmi stb. feltételek megteremtésre kerülnek.

A „BAKONY-81” gyakorlat hadtáp elgondolásának megfelelően, a szovjet hadtápcapatok alkalmazásával a közös üzemanyag-ellátás érdekében, az Állami Termékgazdálkodási Igazgatósággal karöltve, annak eplényi stacionér üzemanyag-raktárából a hadosztályok ellátózászlóaljainak üzemanyag-szállító alegységei hajtóanyag vételezést hajtottak végre, változatos módszerek alkalmazásával.

A vételezés során a *töltő-kiszolgáló rendszer* a PSZT-100-as és PSZTR-100-as csővezeték-rendszer elemeiből, a csapattöltősor állományából és MPG-60-as hajtóanyag-szivattyúból került kiépítésre. A mérések alapján az előző módszerrel – autóbenzinből egy leszállóággal, egy MPG-60-as hajtóanyag-szivattyúval és 6 db töltőállvánnyal 6 db üzemanyag-töltőgépkocsiba 20 perc alatt 22 tonna; gázolajból két leszállóágot működtetve 2 db MP 60-as hajtóanyag-

szivattyúval és 8 db töltőállvánnyal 8 db üzemanyag-töltőgépkocsiba 20 perc alatt 34 tonna tölthető fel 7 fő szakállomány munkájával. A szigorúan szabályozott töltési munkamódszerek mellett fontos feladatot jelentett a forgalomszabályozás feszes megszervezése, fenntartása, az őrzés-védelmi, a tűzvédelmi rendszabályok betartása és a nyilvántartási okmányok helyszíni precíz kitöltése. A fentiekén kívül az üzemanyag-ellátás folyamatos ellátása érdekében az egyes vasúti (kirakó-) állomásokra hajtóanyagok kerültek tartályvagonokba lebiztosításra, amelyeket a gyakorlat menetének megfelelően állomásról-állomásra mozgattak.

A felvételezett üzemanyag *áramlási sebességének* növelése érdekében, annak nagy részét komplex feltöltés keretében (szovjet PZP 20-as tábori töltősoron) szovjet hadtápegységek töltötték fel az egyik gépesített lövészedret. A komplex feltöltés folyamán 360 db harckocsit és egyéb technikát töltöttek fel üzemanyaggal, 2156 főt láttak el meleg étellel és egyéb anyagokkal. A komplex feltöltés szervezetten, óramű pontossággal valósult meg, az 1980-ban az MNHF elvtárs által Tapolcán levezetett elméleti konferencia szellemében.

Ez a gyakorlat is ismételten bebizonyította, hogy egészségügyi aegységek és egységek a szakszerű felkészítés után képesek a saját nemzetiségű sérülteken túl, a koalíciós, azaz más nemzetiségű sérültek ellátására, gyógykezelésre és kiürítésére. A gyakorlaton a szovjet és magyar ezredsegélyhelyekről markírozott sérültek kerültek a HSH-re kiürítésre. A feladatok eredményes, humanista teljesítésében az egészségügyi állomány lelkiismeretes szaktevékenységével nagymértékben hozzájárult. Munkájukban nagy segítséget nyújtott az orosz-magyar nyelvű mintaokmányok előre történő elkészítése.

A téli gyakorlaton végzett felmérő, elemző munka során jelentős figyelem lett fordítva az éles, tényleges és fadugós feladatok összehangoltságának vizsgálatára. Tapasztalatok szerint ezek a szakfeladatok elsősorban a bizonytalanság érzete miatt is jelentősen elkülönültek, a szervezésben és a vezetésben esetenként részekre hullottak, sőt néhányszor az időhiány és a túlzott leterheltség miatt a vezetők látóköréből kiestek, az alárendeltek pedig felsőbb ráhatás nélkül csak az elengedhetetlenül fontos feladatokat hajtották végre. Például a tranzitálás jelenleg még csak törekvési szemlélet, megvalósítására esetleg nyomok találhatók. Elnagyolt a megtervezett szállítások egy-két gépkocsiból álló jelzett szállítmányonkénti gyakoroltatása az előírt időtényezők szerint a terv szerinti menetvonalon, az anyagáramlási sebesség ütemének mérése (14–18 km/ó volt), a szállítmányok híradásának, őrzésének, védelmének és légvédelmének biztosítása.

A személyi állomány téli időjárás körülmények közötti ellátásának, kiszolgálásának megtervezését, megszervezését valamennyi hadtápegyesítő centrális kérdésként kezelte. Szükség is volt erre a felfogásra, hiszen az előző hasonló időszakokban levezetett gyakorlatoktól eltérően az időjárás nemcsak az évszak és a prognózis szerint, hanem valójában igazán zordnak, télinek bizonyult. A felkészülés-kor az átcsoportosítás végrehajtása, a ruházat, a pihentetési eszközök lépcsőzése, a gyakorlat folyamán a személyi állomány folyamatos és jó minőségű étellemezése, az egészség és fagyvédelme emberfeletti erőfeszítést követelt meg az irányító és végrehajtó hadtápellománytól egyaránt.

A jó minőségű, szükséges mennyiségű (napi energiatartalom 17,0–18,0 MJ volt) és folyamatos étellemezési ellátás során egyes egységeknél előfordult, hogy az irányétlapot központi étlapnak tekintették. Ugyancsak a rosszul értelmezett kérdéshez tartozik az is, hogy vasárnap délben (aznap a begyakorlás szünetelt) a

katonák kezébe egyes táborokban melegített készétel konzervet adtak, és azt a fűterlen étkező-sátrak miatt a hálósátrakban fogyasztották el. A harctevékenység idejére pedig a hadiétlap alapján a katonák részére az egy napi étel nem került kiadásra.

A ruházat minősége, a többre tejes öltözködés, a cserekészletek létrehozása és alegységekig történő lépcsőzése, a melegedő és szárító sátrak folyamatos üzemeltetése a személyi állomány szervezetének regenerálódásához, egészségének megővéséhez jelentősen hozzájárult.

A takarékosagra való törekvést tükrözte az üzemanyag-ellátásban az alacsonyabb normák közötti szorzószámra való törekvés, a felesleges motorjáratások megszüntetése, a harc- és gépjárművek előre történő beszabályozása, a fagyállóveszteségek keletkezésének és az elfolyásoknak a megakadályozása.

A táborokban az ellátás-kiszolgálás szervezett megvalósításában elsődleges szerepet játszott az ott tartózkodó parancsnoki állomány. A törzsek kikülönítése időszakában a tábori belső élet szervezetsége fellazult, ami kihatott a hadtáp munkájára is.

A téli időjárási viszonyok következtében az utak egy-egy szakasza eljégedett, esetenként járhatatlanná vált. A járhatatlan szakaszokon az utak tisztítása, sózása, homokozása vált szükségessé. A gyakorlóterén a vasúti átjárókon az átjárás, a fogalomszabályozás, egyszóval a közúti komendáns feladatok teljes értékű ellátása csak a gyakorlatvezetőség beavatkozása után valósult meg.

Befejezésül azok a legfontosabb következtetések maradtak, amelyek a soron levő felkészítési időszakban a gyakorlat hadtáptapasztalatai alapján feladataink egy részét képezik, megoldásuk jelentősen hozzájárult a hadtáp hadrafoghatóságának növeléséhez és egyúttal előrelépésünk zálogát is képezhetik. Ezek közé az alábbiakat lehet sorolni:

- a „gl. csapatok komplex feltöltése” konferencia megállapításai, útmutatásai a gyakorlat tapasztalatai alapján egyértelműen helyeseknek ítélték. A hadtáp élet-, működő- és teljesítőképségeinek fokozása érdekében azonban valamennyi tagozatban tovább kell folytatni a szűk keresztmetszetek elméleti és gyakorlati feltárását, feloldását, a csapatok szükségletei, időbeni és komplex kielégése érdekében;

- tovább kell vizsgálni a helyőrségen kívüli „M” hadtápfeltelek javításának lehetőségeit, hiszen az ellátás, pihentetés iránt támasztott követelmények csak az előljáró segítségével teljesíthető;

- széles körben szükséges tudatosítani, hogy az „M” kiképzési tervek foglalkozási jegyei a hadtápcapatok begyakorlására jól felhasználhatók, és így feleslegessé válik valamennyi gyakorlatra azok újbóli elkészítése;

- új eredmények születtek a szovjet és magyar hadtápcapatok, -törzsek együttműködésében, de további közös vizsgálatot igényelnek a harc alatti koalíciós hadtápvetés kérdései, a hadtápalgységek, -egységek együttműködési formáinak továbbfejlesztése, a kétnyelvű okmányok tökéletesítése és az orosz nyelv kiterjedtebb alkalmazása az egység- és hadosztály-hadtáptörzsekben;

- a közeljövőben határozottabban reagálni szükséges az Ausztriában bevezetett „HADERŐREFORM-78” miatt az osztrák hadsereg szervezetében, harc-eljárásában bekövetkezett változásokra, a harc (hadművelet) hadtápbiztosításában, elsősorban a hadtápfelderítésben és a hadtáp harcbiztosításában;

- a jövőbeni hasonló típusú gyakorlatokon célszerű alkalmazni a vasúti élelmiszerelőkészítő és vegyesanyagellátó állomást vagy annak továbbfejlesztett

változatát. Gyakorolni a központi raktározási vállalattal (volt ATI-val) a tömeges hajtóanyag-vételezést;

- a hadtápvezetési pontok mozgékonyága, védettsége, életképessége további fokozása mellett jelentősen ki kell szélesíteni az okmányoló és sokszorosító eszközök körét, meg kell gyorsítani az információk feldolgozását és áramlását és megkezdeni az információs feldolgozás és áramlás sebességének mérését együtt és külön-külön is egyaránt;

- a fenti méretű gyakorlatokon a hadosztály hadtápvezetési ponton folyó politikai rendezvényekre az alárendelt hadtápvezetési pontokon tevékenykedő politikai munkásokat is be lehet vonni a lehetőség és a szükségletesség függvényében. Ugyanakkor a hadtáp hivatásos és sorállomány a fokozottabb szellemi és fizikai leterheltsége miatt aktívabb pártpolitikai, mozgalmi munkát igényel és követel.

Természetesen a gyakorlat teljes hadtápvetületének bemutatására és megismertetésére nem vállalkozom. Csupán az általam fontosnak és újszerűnek ítélt tapasztalatokat kívántam a fentiekben közreadni a szélesebb körű hasznosítás reményében.